

KONGRE-TOPLANTI

VI. İSLÂM TARİHİ ANABİLİM DALLARI KOORDİNASYON TOPLANTISI VE "İSLÂM TARİHİ ÖĞRETİMİNİN PROBLEMLERİ" KOLOKYUMU

29-30 MAYIS 2009 / ANKARA-KIZILCAHAMAM

Doç. Dr. Eyüp BAŞ - Arş. Gör. Merve ÇETİNEL
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi Anabilim Dalı

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi Anabilim Dalı'nın ev sahipliğinde düzenlenen "VI. İslâm Tarihçileri Koordinasyon Toplantısı ve İslâm Tarihi Öğretiminin Problemleri Kolokyumu" 29-30 Mayıs 2009 tarihlerinde Ankara-Kızılcahamam Patalya Otel'de gerçekleştirildi. Kolokyuma ilgi ve katılım hayli yüksekti. 90 kadar katılımcının 64'ü Türkiye'deki 22 İlahiyat fakültesinin İslâm Tarihi Anabilim Dallarına mensup öğretim elemanlarından, kalan kısmı da Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi Anabilim Dalı'nda doktoraasını tamamlamış veya lisansüstü öğrenimine devam etmekte olan öğrencilerden oluştu.

Doç. Dr. Eyüp BAŞ

Tek günde yapılan ve biri değerlendirme oturumu olmak üzere üç oturumdan oluşan kolokyum, 29 Mayıs Cuma sabahı, Patalya Otel Konferans Salonu'nda İstiklâl Marşı ve saygı duruşu ile başladı. Düzenleme kurulu adına bir konuşma yapan Doç. Dr. Eyüp BAŞ, toplantı konusunun belirlenmesi, hazırlık süreci ve toplantının usulü ile ilgili bilgiler verdi. Daha sonra Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Mehmet ÖZDEMİR ve Ankara Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Nesimi YAZICI açılış konuşmalarını yaptılar.

Prof. Dr. Mehmet ÖZDEMİR, böylesine güzide bir topluluğun huzurunda bulunmaktan duyduğu heyecan ve gururu dile getirerek sözlerine başladı. İlahiyat fakültelerinin gösterdiği gelişmeler sonucunda artık aynı anabilim dalındaki akademisyenlerin dahi birbirlerini yeterince tanıyamadıklarını belirten Prof. Dr. ÖZDEMİR, mütevazî toplantılarla başlayan İslam Tarihi Anabilim Dalları toplantılarında da bugün artık yetmiş kişi kadar son derece önemli bir nicelik ve nitelikli birikimle karşı karşıya olunduğuna dikkat çekti. İslam Tarihi öğretimi ile ilgili gerçekleştirilen bu programın ana gayesinin; neyin, niçin, ne kadar ve nasıl öğretilceğinin belirlenmesi, müfredat ve yöntem analizinin yapılması olduğunu belirten Prof. Dr. ÖZDEMİR, toplantının hayırlı geçmesi dilek ve temennisi ile konuşmasına son verdi.

Prof.Dr. Mehmet ÖZDEMİR

Fakülte dekanı Prof.Dr. Nesimi YAZICI ise, toplantıya destek verenlere teşekkürlerini dile getirerek sözlerine başladı. Kısaca İlahiyat fakültelerindeki İslam Tarihi öğretim geleneğine değinen Prof.Dr.YAZICI, İslam Tarihi Anabilim dalları arasındaki koordinasyonun, toplantılara başlamadan önceki olumsuzlukları ile toplantılardan sonraki yararlarına dikkat çekti. Özellikle toplantıların konulu hale gelmesiyle alana ilişkin bazı sorunların tartışılabilmesinin çok önemli bir tecrübe olduğunu belirterek, verimli bir çalışma geçirilmesi dilek ve temennileriyle sözlerini tamamladı.

Prof.Dr. Nesimi YAZICI

Daha sonra “İslam Tarihi Lisans Programlarında Öğretim Yöntemleri” konulu birinci oturuma geçildi. Başkanlığını Prof. Dr. Ziya YILMAZER’in yaptığı bu oturumda, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden Prof. Dr. İbrahim SARIÇAM “İslâm Tarihi Derslerinde Görsel Malzeme Kullanımı” isimli bir tebliğ sundu.

Prof. Dr. SARIÇAM’ın, daha kolay anlaşılması amacıyla dikkat çekici noktaları slâytlarla desteklediği sunumunda, İslâm Tarihi derslerinde görsel malzemeye neden ihtiyaç duyulduğu üzerinde duruldu. SARIÇAM, görsel materyal kullanımının faydalarını belirttikten sonra, görsel malzemenin seçiminde ve kullanımında dikkat edilmesi gereken hususlara değinerek, görsel ve işitsel gereçlerin etkili kullanımının, öğrencilerin bellek problemlerinin aşılmasında oldukça etkili olduğunu dile getirdi.

Prof. Dr. Sarıçam, İslâm Tarihi lisans derslerinde kullanılabilecek görsel malzemeler hakkında özet bilgiler vererek, söz konusu malzemelerin avantajla-

rının yanında dezavantajlarının da bulunduğunu belirtti. Tebliğci sunumunun son kısmında, İslam Tarihi derslerinde kullanılan materyallerin sayısı ve kalitesi arttıkça öğretimin kalitesinin de yükseleceğini, verimliliğin artacağını ve öğrenciye ufuk derinliği kazandırılacağını ifade ederek, İslam Tarihi konularının öğretiminde görsel ve işitsel materyallerden istenilen faydaların temin edilebilmesi için, sözü edilen materyallerin, dersin amaçlarının ve hedeflenen kazanımlarının dikkate alınarak seçilmesi ve kullanılması gerektiğini ifade etti.

İlk tebliğinin ardından, “İslam Tarihi Öğretiminde Aktif Eğitim Uygulaması” isimli tebliğini sunmak üzere Prof. Dr. Rıza SAVAŞ’a söz verildi. SAVAŞ tebliğinde, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde lisans düzeyinde İslâm Tarihi modüllerinin bir aktif eğitim uygulaması olan “Probleme Dayalı Öğrenme” yaklaşımına göre işleniş hakkında bilgiler verdi. D. E. Ü. İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi derslerinin, geleneksel olan, tek bilim dalında derinliğine öğretim yapılması yerine, ilgili birçok bilim dalının konuları bir bütün oluşturacak şekilde birleştirilerek incelendiğini belirten tebliğci, bir modül birleşenleriyle birlikte örneklenerek açıkladı. Ardından, her modül için söz konusu olan üç hazırlık safhasından bahseden SAVAŞ, bazı teknik bilgilerle birlikte İslam Tarihi modüllerinde neler yapıldığı üzerinde durdu. Tebliğinin son kısmında ise, D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi’nde uygulanan aktif eğitim sisteminin sonuçları, yapılan geribildirimler ve değerlendirmeler üzerinde durdu.

Prof.Dr. İbrahim SARIÇAM ve Prof.Dr. Rıza SAVAŞ’ın sunumlarının ardından, tebliğlerin müzakerelerine geçildi. İlk müzakereci olarak Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden Prof. Dr. Levent ÖZTÜRK tebliğ hakkında katkı ve eleştirilerini sundu.

Sunulan tebliğleri öğretim yöntemleri bakımından ele alan Prof.Dr. ÖZTÜRK, müzakeresinde konuyu öğrenci boyutunda ve öğretim elemanı ile üniversite boyutunda olmak üzere iki açıdan ele aldı. Tebliğlerde eğitim ve öğretimde dikkat edilmesi gereken hususların belirtildiğini ve özel olarak İslam Tarihi öğretimindeki temel yöntem sorununa açıklık getirilmeye çalışıldığını belirten ÖZTÜRK, buna göre dikkat edilmesi gereken esas konunun, kalitesi yüksek programları dile getirmekten ziyade temel prensipleri belirleyip uygulamak olduğuna dikkat çekti. Bu hususu, temel prensipler uygulandığında mükemmel bir öğretmenin rehberliğinde en kötü bir programda dahi gayet iyi sonuçlar alı-

nabileceği gerçeğini ifade ederek açıklık getirdi. Prof.Dr. ÖZTÜRK son olarak Prof.Dr. SARIÇAM'ın dile getirdiği, derste kullanılan araç-gereç sayılarının artırılmasıyla öğrencinin bireysel ihtiyaçlarına cevap verebilme ihtimalinin artacağı düşüncesini paylaşarak müzakeresine son verdi.

Daha sonra müzakeresini yapmak üzere Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden Prof. Dr. Abdurrahman ACAR'a söz verildi.

Sözlerine Prof.Dr. Sarıçam'ın tebliğini müzakere ile başlayan Prof.Dr. ACAR, tarih öğretiminde şekiller, krokiler, modeller, resimler, slaytlar, fotoğraflar, grafikler, elektronik haritalar ve filmlerden oluşan görsel malzemenin önemli bir yer tuttuğunun önemine katıldığını, ancak Prof.Dr. SARIÇAM'ın da belirttiği üzere, bu metodun, ders saatinin belli bir süresi içerisinde uygulanması gerektiğine ve yine bu metod uygulanırken öğrencilerin okuma faaliyetlerinin sekteye uğratılmaması ve öğrencilerin “seyirci” konumuna düşürülmemeleri gerektiğine dikkat çekti. Sonuç olarak tarih öğretiminde tüm araç ve yöntemlerin gerekli yerlerde, gerekli şekil ve ölçüde kombine bir düzen içerisinde kullanılmasının en iyi yol olduğu görüşünü yineledi.

Prof.Dr. ACAR, ikinci tebliğle ilgili olarak ise Aktif Eğitim Uygulaması'nda, öğrenimde daha çok öğrencinin sorumluluk aldığını ve bu sistemde dersin hocası için “öğretici” değil, “yönlendirici” deyiminin kullanılmış olduğunu belirtti. Prof.Dr. SAVAŞ'ın tebliğinin ayrıntıları üzerinde duran ACAR, Aktif Eğitim Uygulaması'nın Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde sekiz sene (2001-2008) boyunca uygulanmış olmasının, bu sistemin başarısının öğretim üyeleri ve öğrencilerin büyük çoğunluğu tarafından benimsendiğinin bir göstergesi olmakla birlikte, bunun aynı zamanda en iyi sistemin bile zamana yenik düşebileceğini ve hiçbir sistemin kusursuz olmadığını da gösterdiğini ifade etti. Bundan ötürü uzun seneler tek bir sistemi uygulamak yerine değişik sistemlere başvurmanın daha yararlı olacağı kanaatini taşıdığını, sonuç olarak da aktif eğitim sisteminin en iyi ve uygulanabilir yanları ile klasik eğitim sisteminin iyi yanlarının birleştirileceği bir yöntemin uygulanmasına karar verilmiş olmasını önemli bir adım olarak nitelendirdi.

Tebliğ müzakerelerinin sona ermesinin ardından açık müzakerelere geçildi. Bu kısımda Doç. Dr. Hasan KURT, Doç. Dr. Adem APAK, Prof. Dr. Ziya KAZICI, Prof. Dr. Mehmet ŞEKER, Yrd. Doç. Dr. Hüsnü KOYUNOĞLU, Doç. Dr. İsmail Safa ÜSTÜN ve Dr. Şevket YILDIZ söz alarak görüşlerini dile getirdiler.

Öğle arasından sonra kolokyumun “İslam Tarihi Lisansüstü Programlarında Öğretim Yöntemleri” konulu ikinci oturumuna geçildi. Prof.Dr. İsmet KAYAOĞLU'nun başkanlığında gerçekleştirilen bu oturumda, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden Prof. Dr. Hüseyin ALGÜL ve Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden Prof. Dr. Ziya KAZICI tebliğ sundular.

Prof.Dr. Hüseyin ALGÜL “İslâm Tarihi Lisansüstü Çalışmalarında Karşılaşılan Problemler” başlıklı tebliğinde, lisansüstü çalışmalarda karşılaşılan problemleri “genel/konjonktürel” ve “özel/alan” olmak üzere iki bölümde ele aldı. Genel/Konjonktürel Problemler içerisinde öğrenci azlığı, katsayı ve şevksiz öğrenci yapısı ile programa öğrenci alım süreci değerlendirdi. Özel Problemler/Alan Problemleri içerisinde ise alana başvuru azlığını, Arapça kaynaklara ulaşmadaki yetersizliği, araştırma konularının belirlenmesindeki güçlükleri, ilmî faaliyetlere katılım azlığını, Batı dilini yeterince kullanamama durumunu, yerel tarih çalışmalarına önem verilmesi hususunu ve arşivle ilgili problemleri gündeme getirdi. Tebliğinde arşiv kaynaklarını esas alarak lisansüstü çalışma yapacakların karşılaşılabileceği bazı zorlukları da Konunun Tespiti, Belgelere Ulaşma, Belgelerin Tespiti, Belgelerin Temini, Belgelerin Doğru Okunması, Belgelerin Transkribi, Belgeleri Özümseyip İçselleştirme ve Dar Alan Çalışması gibi sekiz alt başlıkta dile getirdi. Netice itibarıyla sunumunda İslâm tarihi lisansüstü ve lisansüstünü doğrudan etkileyen lisans programı problemleriyle ilgili bazı tespit ve teklifleri paylaştığını belirten Prof. Dr. ALGÜL, asıl gayesinin bu toplantıda söz konusu problemlerle ilgili yapılacak tartışmalara zemin hazırlamak olduğunu ve şayet toplantıdaki görüşmelerde bunların ortak problemler olduğunda ittifak edilirse, gerek kısa vadede, gerekse uzun vadede ne tür iyileştirmelerin yapılacağı hususunun da tartışılmasının isabetli olacağını düşündüğünü arz etti.

Daha sonra Prof. Dr. Ziya KAZICI “İslâm Tarihi Lisansüstü Programlarında Öğretim Yöntemleri” başlıklı tebliğini sundu. Prof. Dr. KAZICI, “İslâm Tarihi Lisansüstü Programlarında Öğretim Yöntemleri” başlığını taşıyan bu tebliğinin, aynı branş mensuplarının kendi bilim dalları ile ilgili problemlere çözüm getirme yolunda, aralarında yapacakları bir hasbıhalden ibaret olduğunu ve İslâm tarihi, medeniyeti, kültürü ve müesseseleri gibi çok geniş bir zaman dilimi ile coğrafyayı ilgilendiren alanda karşılaşılan problemlerin nasıl sağlıklı bir şekilde değerlendirilebileceğinin bir başlangıç konuşması olduğunu belirterek sözlerine başladı. Tebliğinin konusunu teşkil eden yöntemlere temas etmeden önce, günümüz Türkiye’sindeki İslâm tarihçilerinin usûl ve yöntemle ilgili durumlarına kı-

saca temas eden Prof. Dr. KAZICI, günümüzde genel tarihçilik ve tarih yazımı ile ilgili gelişmeler dikkate alındığında, İslam Tarihi alanının yöntemle ilgili çok daha fazla katkıya ihtiyacının bulunduğu aşikâr olduğunu dile getirdi. Daha sonra ise İslâm Tarihi alanında akademik çalışma yapmak isteyen kimselerin en azından hangi bilim dallarına da bakması gerektiği bilgisine değinen Prof. Dr. KAZICI, bunları Tarihî Coğrafya, Tarihî Etnoloji, Askerî – Siyasî Tarih, Medeniyet Tarihi gibi başlıklarla açıkladı. Ayrıca Tarih İlminin Önemi, Kaynaklar, İslâm Tarihini Kendi Kaynakları ile Tanıma, Tercüme ve Sadeleştirmeler şeklindeki başlıklarla da yönteme ilişkin problemleri dile getirdi. Bütün bunların dışında, derslerin asıl muhatabı olan öğrencilerin, dersler ve uygulanan metodlar hakkında ne düşündüklerini öğrenmeye çalışmak gerektiğine de dikkat çeken Prof. Dr. KAZICI, dönem sonuna yakın bir gün, öğrencilerinin dersler hakkında neler düşündüklerini öğrenmek için bu konudaki düşüncelerini yazmalarını istediğini ve özetle şu hususları tespit ettiğini arz etti:

1.Hocaların, kaynaklara ulaşması bakımından öğrencileri zorlaması gerekir. Böyle bir zorlama, hem daha sağlam kaynaklara sahip olma, hem de öğrencinin ufkunun açılması bakımından yararlı olacaktır. Hocalardan bir kısmının bu konuda titiz davrandıklarını, fakat bir kısmının buna pek riayet etmediğine işaret ediliyordu.

2.Lisansüstü derslerde hocaların birikiminden azami derecede istifade edilmeli. Birçok fedakârlığa katlanarak geldiğimiz bu dersler, hocanın ilgi ve rehberliğinden yoksun kalmamalıdır.

3.Öğrencilerimizden biri de aynen şunları yazmış: “Şahsen öğrenciyi konuşturmaya yönelik interaktif metod başlığı altında zikredilen usûllere karşıyım. Batı tarzı eğitimin model alınmaya başlanmasıyla gündeme gelen bu usûlü hiçbir zaman benimseyemedim. Çünkü ben, öğrenmek için buradayım. İşinin ehli ve sonsuz hürmete layık hocalarımızın zaten kısa olan ders döneminde, sayımızın az olmasının avantajını da kullanarak ilim, irfan, tecrübe adına bize ne aktarabilirlerse kârdır diye düşünüyorum.”

4.Sınav sistemi ve stresi de bizim açımızdan sıkıntılı olmaktadır. Sadece sınav öncesi bir çalışma ile bütün bilgileri alma imkânı olmamaktadır. Hocalar, sınav korkusundan ziyade derslerini sevdirip temel kaynaklara bizi yönlendirmelidir.

5.Öğrencinin, ileride kendi başına akademik çalışma yapabilmesi için gerekli bilgi donanımının verilmesi gerekir. Akademik alanda ilerlemesini sağlama hususunda belirlenecek rotanın iyi tespit edilmesi ve hocaların bu konuda daha çok yardımcı olmaları gerekir.

6.Yüksek lisans ve doktora dersine giren hocanın, dersine önem verip bunu öğrencisine yansıtması, öğrenciyi de motive edici bir güç olacaktır.

7.Ders sayısının fazla olması da öğrenci açısından bir dezavantaj olarak görülmektedir.

Prof. Dr. KAZICI, yabancıların ve özellikle Arap ülkelerinden gelecek öğrencilerin sayısının artırılması cihetine gidilmesi gerektiği, bunların Osmanlı tarihi ve medeniyeti hakkında edinilmiş olan yanlışların düzeltilmesine yardımcı olacakları şeklindeki düşüncelerini dile getirerek tebliğini tamamladı.

İkinci oturumun tebliğlerinin ardından müzakerelere geçildi. İlk müzakereci olarak Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden Prof. Dr. Adnan DEMİRCAN tebliğler hakkında katkı ve eleştirilerini sundu.

Prof. Dr. DEMİRCAN, ilk tebliğle ilgili olarak değinilmesinde fayda gördüğü bazı hususları Öğrenciliğe Kabul Sırasında Karşılaşılan Problemler, Ders Döneminde Karşılaşılan Bazı Problemler, Tez Döneminde Karşılaşılan Bazı Problemler, Öğretim Üyelerinden ve Danışmanlardan Kaynaklanan Problemler başlıkları altında dile getirdi. İkinci tebliğle ilgili olarak ise Yüksek Lisans ve Doktora programlarının problemlerinin farklı olduğu gibi öğretim yöntemlerinde de farklılık olması gerektiğine dikkat çekerek, daha sonra düzenlenecek İslâm Tarihi Koordinasyon Toplantılarının birisinde öğretim yöntemlerinin Yüksek Lisans ve Doktora için ayrı ayrı ele alınmasının uygun olduğunu düşündüğünü dile getirdi.

Daha sonra ikinci müzakereci olarak Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden Prof. Dr. İ.Hakkı GÖKSOY' söz verildi.

İlk tebliğin, lisansüstü eğitime giriş ve bu girişte yaşanan bazı sıkıntılar ile lisansüstü eğitim-öğretim boyunca karşılaşılan diğer pratik içerikli problemleri ele aldığını belirten Prof. Dr. GÖKSOY, tebliğcinin tespit ettiği problemler ve onlarla ilgili değerlendirmeleri önemli bulduğunu dile getirdi. İkinci tebliğle ilgili olarak da burada vurgulanması gereken önemli konulardan birinin, gerek Yüksek Lisans gerekse Doktora seviyesinde olsun, öğrencilere genel tarih metodolojisiyle birlikte İslam tarihinin usul ve metotlarını konu alan zorunlu derslerin lisansüstü programlarda yer alması faydalı olacağını belirtti.

Tebliğ müzakerelerinin sona ermesinin ardından açık müzakerelere geçildi. Bu kısımda Prof.Dr. Mehmet ŞEKER, Prof. Dr. İsmail Hakkı ATÇEKEN, Prof. Dr. Mustafa FAYDA, Yrd. Doç.Dr. Salih PAY, Prof. Dr. Mefail HIZLI ve doktora öğrencisi Hasan TELLİ söz alarak görüşlerini dile getirdiler.

Kolokyumun Prof. Dr. Mustafa FAYDA'nın başkanlığında gerçekleşen değerlendirme oturumunda ise Prof. Dr. Ahmet ÖNKAL, Prof. Dr. Osman ÇETİN, Prof. Dr. Şefaattin SEVERCAN ve Prof. Dr. Mehmet ÖZDEMİR her iki oturumda dile getirilen hususlar ve tartışmalarla ilgili olarak değerlendirmelerini sundular. Ayrıca bir sonraki toplantının hangi İlahiyat fakültesinin ev sahipliğinde gerçekleştirileceği hususu katılımcılara arz edildi. Neticede Prof. Dr. Mustafa AĞIRMAN'ın daveti üzerine, gelecek toplantının Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi Anabilim Dalının ev sahipliğinde yapılmasına karar verildi.

Kısa bir aranın ardından, yıllardır yapılan koordinasyon toplantılarının somut bir meyvesi olan İslam Tarihçileri Derneği (İSTAD)'nin I. Olağan Genel Kurul Toplantısı da verimli bir şekilde gerçekleştirildi.

Aynı gün akşam, koordinasyon toplantısı programı etkinlikleri çerçevesinde Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk Din Musikisi Anabilim Dalı Öğretim Görevlisi Fatih KOCA yönetiminde bir de konser icra edildi.

İki gün olarak planlanmış olan toplantı programının ikinci gününde Taceddin Dergahı, Mehmet Akif Ersoy Evi, Hacı Bayram Camii ve Türbesi, Aslanhane Camii ve Ankara Kale'sini içeren bir Eski Ankara Gezisi gerçekleştirilerek program son buldu.

